

Gerçeklikten Sakınıyorsunuz!

"Edebiyatın İzinde: Fantastik ve Bilimkurgu", söz konusu literatürün kimliğini tartışmak anlamında önemli bir başvuru kaynağı.

□ Yankı ENKİ

2013'te, Yıldız Teknik Üniversitesi'nde "Türkçe Edebiyatın Hayalperver Çocuğu: Fantastik ve Bilimkurgu Edebiyatı" başlıklı bir sempozyum gerçekleştirildi. Bu etkinlikte Doğu Yücel, Barış Müstecaplıoğlu, Kutluhan Kutlu, Yiğit Değer Bengi, Onat Bahadır gibi alanlarında söz sahibi yazarların katıldığı paneller düzenlendi. Çeşitli üniversitelerden öğrenciler birbirinden ilginç başlıklarda bildiriler sundu. İşte dolu dolu geçen o iki gün, başka metinlerin de eklenmesiyle fantastik ve bilimkurgu literatürüne katkıda bulunan bir kitaba dönüştü. Edebiyatın İzinde: Fantastik ve Bilimkurgu kitabını hazırlayan Seval Şahin, Banu Öztürk ve Didem Ardalı Büyükarman, daha önce de Edebiyatın İzinde: Polisiye Edebiyat kitabını hazırlamışlardı.

Bilimkurgu ve fantezinin, tartışmalarla dolu edebi akımlar olduğu aşikâr. Belli başlı eserler arasında popüler edebiyattan sayılmalarına rağmen dünya klasikleri arasına girmiş birçok örnek var. Bir yandan çoğunluğun ilgi göstermediği akımlar olarak değerlendiriliyor, diğer yandan da çok-satan kitap listelerinden eksik kalmıyorlar. Birçoklarının ciddiye alınmaya değmeyen hayali öykülere sahne oluyorlar ama belli bir kesim içinse son derece politik, güncel işaret eden, mesajlı türler olarak kabul ediliyorlar. Neyin bilimkurgu neyin fantastik edebiyat örneği olduğu hâlâ konunun uzmanlarınca bile tartışılabilir, bu iki edebi akımın kapladığı toplumsal ve kültürel zemin, oldukça kaygan gibi görünüyor.

İşte böyle bir ortamda tanımların temelini inen, bu edebi akımların geçmişine uzanan ve birçok farklı disiplinle ilişkisini aktaran araştırmalar değer kazanıyor. Edebiyatın İzinde: Fantastik ve Bilimkurgu, söz konusu literatürün az önce bahsettiğimiz kimliğini tartışmak anlamında önemli bir başvuru kaynağına dönüşüyor.

BAŞKA BİR DÜNYA

Son birkaç yılda Türkçede yayımlanan kurgudışı kitaplara, incelemelere baktığımızda, konuya olan ilginin arttığını gözlemleyebiliriz.

Zamanında K. Murat Güney'in derlediği Başka Dünyalar Mümkün, Marksizm ve bilimkurgu ilişkisini inceleyen Kızıl Dünyalar, Margaret Atwood'un kaleme aldığı Başka Dünyalar, Bülent

Somay'ın yol gösterici eseri Tarihî Bilinç, Ünsal Oskay'ın 2014'te yeniden yayımlanan Çağdaş Fantazy adlı kitabı ve yakın zamanda yayımlanan Osmanlı Bilimkurgusu: Fennî Edebiyat ile Türkçe Edebiyatı Varla Yok Arası Bir Tür: Fantastik Roman gibi çalışmalar, bize işin mutfakını, perde arkasını anlatıp, tartışmalarımıza boyut kazandırdılar. Elbette bu eserlerden önce Giovanni Scognamiglio'nun yaptığı çalışmaların, rehber niteliğini hâlâ koruduğunu unutmamamız gerekir.

Adını andığımız ilk birkaç örnekte gördüğümüz gibi bir "başka dünyalar" arayışı var önümüzde. Bu eserlerde neden başka bir dünyadan, başka bir mekândan ya da zamandan bahsediyor, hayalini kuruyor, öyküsünü anlatıyoruz? Edebiyatın İzinde: Fantastik ve Bilimkurgu başlıklı kitaba dönüştürülen sempozyumun açılış konuşmasını yapan Bülent Somay, "Farklı dünyaların olabileceğini kabul etmek, bu dünyanın da farklı olabileceğini kabul etmektir," diyor ve aslında özetlemiş oluyor cevabı.

YADIRGATMA...

Türkçe edebiyatta yakın dönem eserlere baktığımızda, örneğin Doğu Yücel'in Varolmayanlar ya da Güneş Hırsızları adlı eserlerinde, Barış Müstecaplıoğlu'nun Perg Efsaneleri serisinde, Hakan Bıçakçı'nın öykülerinde, bu dünyanın, maruz kaldığımız gündelik yaşam koşullarının farklı olabileceğine inanıyoruz. İyi bir bilimkurgu ya da doğaüstü bir eser, Bülent Somay'ın "yadırmatma" olarak adlandırmayı tercih ettiği unsurla başarabiliyor bunu. Somay, yadırmatmanın, "Bize çok yakın durduğu için kabul ettiğimiz... doğası gereği, yaradılışı gereği böyle diye hiç tartışmadan, üzerine düşünmeden kabul ettiğimiz şeyi burnumuzun ucundan alıp belli bir mesafeye çekerek ve ona eleştirel bir gözle belli mesafeden bakmamızı sağlayarak" ortaya çıktığını hatırlatıyor.

Somay'ın giriş niteliği taşıyan konuşmasını, Türkçe edebiyatta bilimkurgu ve fanteziyi irdeleyen, felsefi ve sosyolojik yaklaşımların üzerinde duran, bilimkurgunun daha spesifik alt başlıklarına eğilen, konuyu sinema ve video oyunları açısından ele alan makaleler ve üç farklı panelin kayıtları takip ediyor. Bunlara ek olarak üç önemli yazarla, Hakan Bıçakçı, Sezgin Kaymaz ve İsmail Güzelsoy'la yapılan kısa ama vurucu bir söyleşi de yer alıyor. Bülent Somay'ın başka dünyalara ve bu dünyaya yaptığı vurguyla açılan kitabın, Hakan Bıçakçı'nın şu sözleriyle kapanması da manidar: "Başka bir dünya vizyonu, bizi içinde bulun-

duğumuz dünyaya ezberlenmiş kodlar üzerinden bakmaktan kurtarır..."

Seda Uyanık ve Pelin Aslan Ayar'ın kitaplarını henüz okuma fırsatı bulamayanlar, yazarların bu kitapta yer alan metinleri sayesinde onlar hakkında fikir sahibi olabilir. Aslında, kitabın önemli bir işlevinin Türkçe bilimkurgu ve fantezi literatürünün bir çetesi tutmak olduğunu görebiliriz. Örneğin Gürses Öner, Türkiye'de bilimkurgu yayınlarının nasıl filizlendiğini, 1970'lerde yayımlanan amatör ve yarı-profesyonel dergilerde nasıl olgunlaştığını, 2000'lerden itibaren nasıl duraklama dönemine girdiğini kendi tecrübeleriyle anlatırken Veli Uğur da 1980 sonrasında yayımlanan Türkçe bilimkurgu eserlerini ele alıp ideolojik boyutlarındaki farklılıkları yansıtıyor. Erol Gökşen, edebiyatımızdan iki farklı örneği, ilk İslami bilimkurgu olan Uzay Çiftçileri ile İslami bir distopya olan Şebek Romanı'nı karşılaştırıyor. Bu metinlere baktığımızda kitabın ağırlığı bilimkurgudan yana gözükmüyor ama diğer taraftan Murathan Mungan'ın Şairin Romanı adlı eserinin fantastik unsurlarının incelendiği bir makale de dikkat çekiyor.

OKUNACAK İLK İKİ MAKALE

İşte bu noktada Seda Uyanık'ın ve Pelin Aslan Ayar'ın metinleri önem kazanıyor çünkü onların eserlerine baktığımızda bir yanda "Osmanlı bilimkurgusu" diğer yanda "Varla Yok Arası Bir Tür" başlıklarını görüyoruz ve bu topraklarda bilimkurgunun fanteziden biraz daha sağlam bir temeli olduğunu seziyoruz. O nedenle kitabın okunacak ilk iki makalesi, belki de Uyanık ve Ayar'ın inkiler olmalı.

Abdullah Derin'in bilimkurgunun önemli alt başlıklarından biri olan Biopunk üzerine yazdığı makale, aslında oldukça kapsamlı ve ağır bir konuyu, hem kültürel arka planıyla hem de edebi göndermelerıyla kısaca özetlemeyi başaran, tadı damağımızda kalan bir inceleme; tıpkı M. Korkut Öztekin'in yazdığı ve Frank Herbert'in ünlü Dune romanının sinemaya bir türlü uyarlanamamasının tuhaf öyküsünü anlattığı renkli yazısı gibi. Derlemenin en uzun makalesi ise fantastik edebiyatın en ünlü kahramanlarından birinin, "canavar"ın disiplinlerarası yolculuğuna davet ediyor bizi.

Sonuçta, akademisyenler, öğrenciler ve fanatik okurlar kadar daha önce bu türlerde okuma deneyimi olmayan ama merak eden okurlar için de dolu dolu bir kitap var elimizde. Bilimkurgunun ve fantastik edebiyatın gerçeklikten bir kaçış mı sağladığı yoksa bizi tam da hakikate mi yönelttiğine dair o ünlü tartışmanın cevabı, arayanlar için her metinde saklı ancak İsmail Güzelsoy'un şu sözlerinde oldukça açık: "Gerçekçi olmak gerçekliği tanımlamak anlamına gelmez. Bazen tam tersini yapmak gerekir. Gerçeklikten kaçınarak, sakınarak gerçekliği daha iyi anlatabileceğimiz durumlar vardır." ■

Edebiyatın İzinde: Fantastik ve Bilimkurgu/ Yayına Hazırlayanlar: Seval Şahin, Banu Öztürk, Didem Ardalı Büyükarman/ Bağlam Yayınları/ 256 s.

Seval Şahin

Banu Öztürk

Didem Ardalı Büyükarman